

Klasa I zestaw 3A

TLENKI

Tlenki są to dwuskładnikowe związki składające się z pierwiastka chemicznego i tlenu. Tlen w tlenkach jest dwuwartościowy.

Wzór ogólny

gdzie:

E – pierwiastek chemiczny

x – wartościowość pierwiastka

O – tlen

II – wartościowość tlenu

Wzory sumaryczne i nazewnictwo

$Na_2^I O^{II}$ tlenek sodu

$Al_2^{III} O_3^{II}$ tlenek glinu

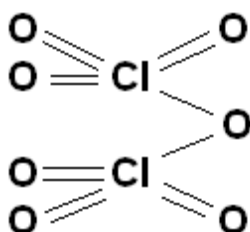
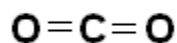
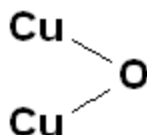
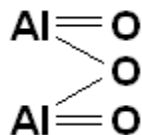
$Cu_2^I O^{II}$ tlenek miedzi (I)

$N_2^V O_5^{II}$ tlenek azotu (V)

$C^{IV} O_2^{II}$ tlenek węgla (IV)

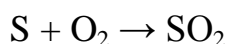
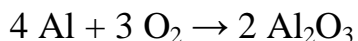
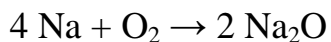
Wyjątkiem jest związek OF_2 – **fluorek tlenu**

Wzory strukturalne

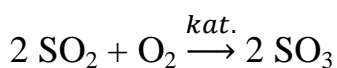
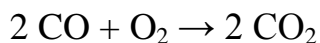

Otrzymywanie

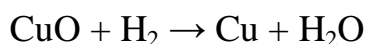
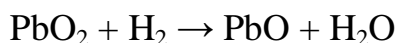
- bezpośrednia reakcja pierwiastka chemicznego z tlenem

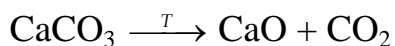
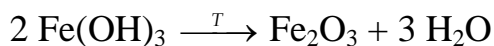
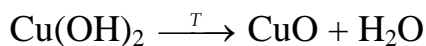
- utlenianie tlenków o niższej wartościowości pierwiastka do tlenków o wyższej wartościowości pierwiastka

- redukcja tlenków o wyższej wartościowości pierwiastka do tlenków o niższej wartościowości pierwiastka

- termicznego rozkładu wodorotlenków i soli tlenowych

Podział tlenków

a) Ze względu na rodzaj pierwiastka

- Tlenki metali
np.: Na_2O , CaO , Fe_2O_3 , HgO
- Tlenki niemetalu
np.: N_2O_5 , CO_2 , SO_3

b) Ze względu na zachowanie wobec wody

- Tlenki metali reagujące z wodą – w wyniku reakcji powstają zasady tlenki metali z I i II grupy bez berylu
- Tlenki metali, które nie reagują z wodą
np.: Fe_2O_3 , HgO
- Tlenki niemetalu reagujące z wodą – w wyniku reakcji powstają kwasy
np.: N_2O_5 , CO_2 , SO_3
- Tlenki niemetalu, które nie reagują z wodą
np.: NO , CO

Właściwości

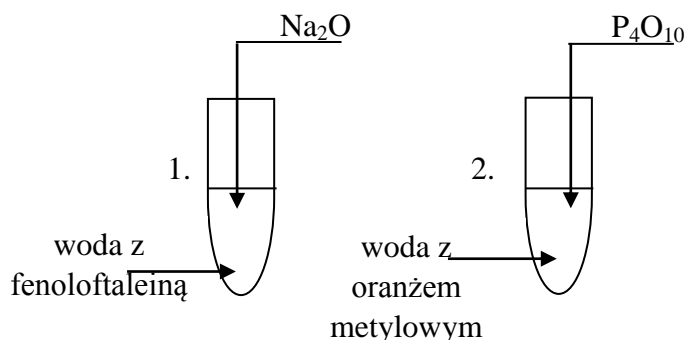
a) fizyczne

Tlenki metali są ciałami stałymi. Tlenki niemetalu mogą być gazami (np. CO_2 , SO_2), cieczami (np. H_2O , SO_3) i ciałami stałymi (np. P_4O_{10} , SiO_2).

Większość tlenków metali ma biały bądź szary kolor bez połysku, jednak znanych jest też wiele tlenków barwnych, np. czerwono-brązowy tlenek żelaza (III) (rdza), ceglastoczerwony tlenek miedzi (I), czarny tlenek miedzi (II).

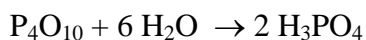
b) chemiczne

- reagują z wodą

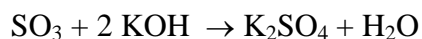

Obserwacja: W 1 probówce roztwór zabarwia się na malinowo, a w 2 probówce zmienia barwę z pomarańczowej na czerwoną.

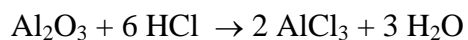
Wniosek: Na_2O jest tlenkiem zasadowym, a P_4O_{10} jest tlenkiem kwasowym

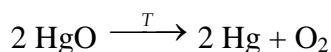
- reagują z zasadami

- reagują z kwasami

- niektóre tlenki rozkładają się pod wpływem ogrzewania

Właściwości chemiczne tlenków zmieniają się wraz z położeniem w układzie okresowym.

Tlenki pierwiastków 3 okresu						
<p>Wzrost liczby elektronów walencyjnych</p> <p>Wzrost maksymalnej wartościowości pierwiastka względem tlenu</p> <p>_____→</p>						
I	II	III	IV	V	VI	VII
Na₂O	MgO	Al₂O₃	SiO₂	P₄O₁₀	SO₃	Cl₂O₇
reagują z wodą tworząc zasady		nie reagują z wodą		reagują z wodą tworząc kwasy		

Zastosowanie niektórych tlenków

- **MgO** ma dużą odporność na wysoką temperaturę i dlatego znajduje zastosowanie w produkcji cegieł ogniotrwałych.
- **CaO** ma zastosowanie w rolnictwie do likwidacji przekwaszenia gleb. Potocznie zwany wapnem palonym jest jednym ze składników wchodzących w skład materiałów budowlanych.
- **CO₂** jest wykorzystywany w chłodniach jako suchy lód. Wchodzi w skład napojów gazowanych.
- **CO** jest bezbarwnym bezwonnym silnie toksycznym gazem. Potocznie zwany jest czadem.
- Niektóre barwne tlenki są stosowane do produkcji farb i lakierów np.: **Cr₂O₃** – zieleń chromowa, **Fe₂O₃** – brąz żelazisty, **MnO₂** – czerń manganowa.